



Κ. Γκέσκον.

Φιλανθής.

IBAN ΤΟΥΡΓΕΝΙΕΦ

ΧΑΜΛΕΤ ΚΑΙ ΔΟΝ - ΚΙΧΩΤ



ΠΡΩΤΗ έκδοσις τῆς τραγωδίας τοῦ Σαίξπηρ «Χάμλετ», τὸ ἄ μέρος τοῦ «Δὸν Κιχῶτ» τοῦ Σερβάντες ἀνεφάνησαν κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχῇ τῆς 17ης ἐκατονταετηρίδος.

Ἡ ταυτόχροнос ἐμφάνισις τοῦ Δὸν-Κιχῶτ καὶ τοῦ Χάμλετ μᾶς ἐφάνη ἐνέχουσα πολ-

λὴν σημασίαν. Μᾶς ἐφάνη, ὅτι εἰς τοὺς δύο τούτους τύπους ἐνσαρκώθησαν δύο θεμελιώδεις, ἀντίθετοι ιδιότητες τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως — ἀμφότερα τὰ ἄκρα τοῦ ἄξονος ἐκείνου περὶ τὸν ὁποῖον στρέφεται. Μᾶς ἐφάνη, ὅτι πάντες οἱ ἄνθρωποι ἀνήκουσι, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον, εἰς ἓνα ἐκ τῶν τύπων τούτων· ὅτι σχεδὸν ἕκαστος ἐξ ἡμῶν προσομοιάζει εἴτε μὲ τὸν Δὸν-Κιχῶτ, εἴτε μὲ τὸν Χάμλετ. Ἀληθινά, εἰς τὴν ἐποχὴν μᾶς, οἱ Χάμλετ ὑπερτεροῦν κατὰ πολὺ τοὺς Δὸν-Κιχῶτας, ἀλλὰ καὶ οἱ τελευταῖοι δὲν ἐξέλειπον.

Τί ἐκφράζει ὁ Δὸν Κιχῶτ; Ἄς τὸν παρατηρήσωμεν, ὅχι μὲ τὸ ἐσπυρσμένον ἐκείνο βλέμμα τὸ ἐνδιατρίβον εἰς τὴν ἐπιφάνειαν καὶ τὰς λεπτολογίας. Εἰς τὸν Δὸν-Κιχῶτ δὲν θά ἴδωμεν μόνον ἓνα ἱππότην τῆς ἐλλεινῆς μόρφῃς, πρόσωπον δημιουργηθὲν πρὸς ἐμπαιγμὸν τῶν ἀρχαίων ἱπποτικῶν μυθιστοριῶν· γνωστὸν εἶνε ὅτι ἡ σημασία τοῦ προσώπου τούτου ἐμεγαλύνθη ὑπὸ τὴν ἰδίαν χεῖρα τοῦ ἀθανάτου αὐτοῦ δημιουργοῦ καὶ ὅτι ὁ Δὸν-Κιχῶτ τοῦ δευτέρου μέρους, ὁ εὐπροσέγορος συνομιλητὴς δουκῶν καὶ δουκισσῶν, ὁ σοφὸς διδάσκαλος τοῦ δο-

ρυφόρου — διοικητοῦ, δὲν εἶνε πλέον ὁ Δὸν-Κιχῶτ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐμφανίζεται εἰς τὸ πρῶτον μέρος, μάλιστα ἐν ἀρχῇ, δὲν εἶν' ἐκεῖνος ὁ ἀλλόκοτος καὶ γελοῖος ιδιότροπος, ὁ τόσο συχνὰ ξυλοκοπούμενος καὶ διὰ τοῦτο ἄς δοκιμάσωμεν νὰ εἰσδύσωμεν μέχρις αὐτῆς τῆς οὐσίας τοῦ πράγματος. Ἐπαναλαμβάνομεν. Τί ἐκφράζει ἀρὰ γε ὁ Δὸν-Κιχῶτ; Πίστιν, πρὸ παντός· πίστιν εἰς κάτι τι αἰώνιον, ἀκλόνητον, εἰς τὴν ἀλήθειαν τὴν εὐρισκομένην ἐκ τῶς τοῦ ἀτόμου, τὴν μὴ δεδομένην. Εὐκολα, τὴν ἀπαιτοῦσαν λατρείαν καὶ θύματα, — προστιν ὅμως εἰς τὴν σταθερότητα τῆς λατρείας καὶ τὴν δύναμιν τοῦ θύματος. Ὁ Δὸν-Κιχῶτ εἶνε ὅλος ἀφοσίωσις πρὸς τὸ ἰδανικόν, χάριν τοῦ ὁποῖου προθύμως ὑποβάλλεται εἰς παντοδαεῖς στέρησεις, θυσιάζων τὴν ἰδίαν ζωὴν, ἣν ἐκτιμᾷ κατὰ τοσοῦτον, καθόσον δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς μέσον πρὸς ἐνσάρκωσιν τοῦ ἰδανικοῦ, πρὸς ἐγκαθίδρυσιν τῆς ἀληθείας, τῆς δικαιοσύνης ἐπὶ τῆς γῆς. Θὰ μᾶς εἴπωσιν ὅτι τὸ ἰδανικόν τοῦτο ἦν τλησέν ἡ τεταραγμένη του φαντασία ἐκ τοῦ φανταστικοῦ κόσμου τῶν ἱπποτικῶν μυθιστοριῶν· σύμφωνοι — καὶ εἰς τοῦτο ἀκριβῶς ἐγκτεῖται τὸ κωμικὸν μέρος τοῦ Δὸν-Κιχῶτ· τὸ ἰδανικόν ὅμως τοῦτο παραμένει ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ ἀθίκτῳ ἀγνότητι. Τὸ ζῆν, τὸ φροντίζειν δι' ἐαυτὸν — ὁ Δὸν Κιχῶτ θὰ ἐθεώρει ἐπαίσχυντον. Οὐτὸς ζῇ ὁλόκληρος (ἐὰν ἐπιτρέπεται ἡ ἐκφρασις) ἐκτὸς ἐαυτοῦ, χάριν τῶν ἄλλων, χάριν τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, διὰ τὴν ἐξόντωσιν τοῦ κακοῦ, διὰ τὴν κατὰ τῶν ἐχθρικῶν πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα δυνάμειν ἀντενέργειαν — κατὰ τῶν μάγων, τῶν γιγάντων, τοῦτέστι τῶν διωκτῶν. Δὲν ὑπάρχει ἐν αὐτῷ οὔτε ἔγνος ἐγωῖσμοῦ, οὐδὲ ὅλως φροντίζει περὶ

ἐαυτοῦ καὶ εἶνε ὁλος αὐτοθυσία — ἐκτιμῆσατε τὴν λέξιν αὐτήν! — πιστεύει, πιστεύει ἰσχυρῶς καὶ ἀνπιφυλάκτως. Διὰ τοῦτο εἶνε ἀτρόμητος, ὑπερμονητικός καὶ ἀρκεῖται εἰς τὴν λιτοτέραν τροφήν, τὴν εὐτελεστέραν περιβολήν· αὐτὰ δὲν τὸν ἐνδιαφέρουν. Ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, εἶνε κατὰ τὸ πνεῦμα μέγας καὶ τολμηρὸς· ἡ συγκινοῦσα εὐσέβειά του δὲν στενοχωρεῖ τὴν ἐλευθερίαν του· ἀπηλλαγμένος ματαιοδοξίας, δὲν ἀμφιβάλλει περὶ ἐαυτοῦ, περὶ τῆς ἀποστολῆς του, ἀκόμη καὶ περὶ τῶν φυσικῶν του δυνάμεων· ἡ θέλησίς του — εἶνε· θέλησις ἀκλόνητος. Ἡ ἐπίμονος τάσις πρὸς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν σκοπὸν προσδίδει κάποιαν μονοτονίαν εἰς τὰς ιδέας του, ἀποκλειστικότητα εἰς τὸν νοῦν αὐτοῦ· ὀλίγα γνωρίζει, ἀλλὰ καὶ πολλὰ δὲν τοῦ χρειάζονται· ἡξεύρει τί ζητεῖ, διατὶ ζῇ, τοῦτο δὲ εἶνε ἡ κυριωτέρα του γνώσις. Ὁ Δὸν-Κιχώτ δύναται νὰ ἐκληφθῇ, τὸ μὲν ὡς τέλειος παράφρων, διότι καὶ ἡ μᾶλλον ἀναμφίβολος πραγματικότης ἐκλείπει πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, τήκεται ὡς νεκρὸς πρὸ τοῦ πυρὸς τοῦ ἐνθουσιασμοῦ του, (πράγματι βλέπει ζωντανοὺς μαύρους εἰς τὰς ξυλῖνας πλαγγόνας, ἱππότητας εἰς τὰ πρόβατα) — τὸ δὲ ὡς περιωρισμένος, διότι οὔτε νὰ συναισθανθῇ δύναται οὔτε νὰ ἀπολαύσῃ εὐκόλα — ἀλλὰ ὡς αἰωνόδιον δένδρον ἔβαλε τὰς ρίζας του ἐν τῷ ἐδάφει καὶ δὲν εἶνε εἰς θέσιν οὔτε νὰ μεταβάλῃ τὴν πεποιθήσιν του οὔτε νὰ μεταβῇ ἐξ ἐνὸς ἀντικειμένου εἰς ἄλλο· ἡ ἰσχύς τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ ὑποστάσεως (σημειώσατε, ὅτι ὁ παράφρων αὐτός, ὁ περιπλανώμενος ἱππότης εἶνε ἡ ἠθικωτέρα ὑπαρξίς ἐν τῷ κόσμῳ) προσδίδει ἰδιόζουσαν δύναμιν καὶ μεγάλτην εἰς ὅλας αὐτοῦ τὰς κρίσεις καὶ τοὺς λόγους, εἰς τὴν φυσιογνωμίαν του ὅλην, παρὰ τὰς κομικὰς καὶ ταπεινωτικὰς θέσεις, εἰς ἃς ἀδιακόπως ὑποβάλλεται. . . Ὁ Δὸν-Κιχώτ εἶνε ἐνθουσιαστής, λάτρης τῆς ιδέας καὶ διὰ τοῦτο καλύπτεται ἐκ τῆς φεγγοβολῆς αὐτῆς.

Τί δὲ παρουσιάζει ὁ Χάμλετ;

Ἀνάλυσιν πρὸ παντὸς καὶ ἐγωῖσμόν, καὶ συνεπῶς ἀπιστίαν. Ζῇ ὀλόκληρος δι' ἐαυτὸν μόνον· εἶν' ἐγωῖστής· ἀλλὰ νὰ πιστεύσῃ εἰς ἐαυτὸν οὔτε ὁ ἐγωῖστής δὲν δύναται· νὰ πιστεύσωμεν δυνάμεθα μόνον εἰς τὸ ὑπάρχον ἐκτὸς ἡμῶν καὶ ὑπερβῆν ἡμῶν. Τὸ ἐγὼ ὅμως τοῦτο εἶπε τὸ ὅποτον δὲν πιστεύει, εἶνε πολῦτιμον διὰ τὸν Χάμλετ. Εἶνε ἡ ἀφετηρία, πρὸς ἣν ἀδιακόπως ἐπιστρέφει διὰ τὸν λόγον ὅτι δὲν εὐρίσκει τίποτε ἐν τῷ κόσμῳ, πρὸς τὸ ὅποτον νὰ προσκολληθῇ ψυχικῶς. Εἶνε σκεπτικὸς — ἄγεται δὲ αἰωνίως καὶ φέρεται μὲ τὸν ἐαυτὸν του· τὸν ἀπασχολεῖ διηνηκῶς οὐχὶ τὸ καθήκον αὐτοῦ, ἀλλὰ ἡ θέσις του. Ὑποπτεύων τὰ πάντα, ὁ Χάμλετ οὔτε τοῦ ἐαυτοῦ τοῦ βεβδῶς φεῖδεται· ἔχει τόσον ἀνεπτυγμένον τὸν νοῦν, ὥστε δὲν ἰκανοποιεῖται μ' ἐκεῖνο ὅπερ εὐρίσκει ἐν ἐαυτῷ· συναισθάνεται τὴν ἀδυναμίαν του, πᾶσα ὅμως αὐτοσυναίσθησις εἶνε δύναμις — ἐκ τούτου ἀπορρέει ἡ εἰρωνεία του, ἀντίθεσις πρὸς τὸν ἐνθουσιασμόν τοῦ Δὸν-Κιχώτ. Ὁ Χάμλετ μεθ' ἡδονῆς, ὑπερμέτρως αὐτοελέγχεται, ἀδιαλείπτως ἐρευνῶν ἐαυτόν, αἰωνίως εἰσδύων εἰς τὰ ἐνδύμυχα του, γνωρίζει καὶ τὰ ἐλάχιστα ἐλαττώματά του, περιφρονεῖ ἐαυτόν — συγχρόνως δέ, δυνάτον εἰπεῖν, ζῇ, τρέφεται μὲ τὴν περιφρόνησιν αὐτήν. Δὲν πιστεύει εἰς ἐαυτόν — καὶ εἶνε ματαιόδοξος· ἀγνοεῖ τί θέλει καὶ διατὶ ζῇ — καὶ εἶνε

ὁμως προσκολλημένος εἰς τὴν ζωὴν... «ὦ, Θεέ, Θεέ! (ἀναφωνεῖ εἰς τὴν 2ην σκηνὴν τῆς πρώτης πράξεως). Ἐὰν Σὺ, κριτὴς τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ, δὲν ἀπηγόρευες τὸ ἁμάρτημα τῆς αὐτοκτονίας! Πόσον χυδαία, κενή, ἄχαρις καὶ μηδαμινὴ μοῦ φαίνεται ἡ ζωὴ! Ἀλλ' ὅμως δὲν τὴν θυσιάζει, τὴν χυδαίαν αὐτὴν καὶ κενὴν ζωὴν· ὀνειρεύεται αὐτοκτονίαν καὶ πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τῆς σκιᾶς τοῦ πατρὸς, πρὸ τῆς φοβερᾶς ἐκείνης ἐντολῆς, ἥτις συντρίβει τελείως τὴν ἡδὴ ραγισμένην θέλησιν του — δὲν θ' αὐτοκτονήσῃ ὅμως. Ἡ πρὸς τὴν ζωὴν ἀγάπη ἐκδηλοῦται εἰς αὐτὰ ταῦτα τὰ περὶ ἀνυπαρξίας ὀνειροπολήματα! Εἶνε γνωστὰ τὰ αἰσθηματα ταῦτα εἰς ὅλους τοὺς 18εῖς νεανίας.

«Τῶρα τὸ αἶμα σπύζει, τώρα δυνάμεων πληθώρα!» Ἄς μὴν εἰμεθα ὅμως πολὺ αὐστηροὶ πρὸς τὸν Χάμλετ· πάσχει οὗτος — καὶ οἱ πόνοι του εἶνε καὶ ὀδυνηρότεροι καὶ μᾶλλον δηλητηριώδεις τῶν πόνων τοῦ Δὸν-Κιχώτ, τὸν ὅποτον ξυλοκοποῦν ἄξεστοι ποιμένες, ἐγκληματῖαι ὑπ' αὐτοῦ ἐλευθερωθέντες· ἐνῶ ὁ Χάμλετ πληγώνει αὐτὸς ἐαυτόν, αὐτὸς ἐαυτὸν βασανίζει· καὶ αὐτὸς κρατεῖ ξίφος· τὸ ἀμείστομον ξίφος τῆς ἀναλύσεως.

Ὁ Δὸν-Κιχώτ, ὅς τ' ὁμολογήσωμεν, εἶνε ἀναμφισδότητος γελοῖος. Ἡ φυσιογνωμία του — ἴσως εἶνε ἡ κωμικωτέρα φυσιογνωμία, ἣν ἐσκιαγράφησε ποτὲ ποιητής. Τὸ ὄνομά του κατέστη γελοῖον ἐπ' αὐτὸν καὶ εἰς αὐτὰ τὰ χεῖλη τῶν χωρικῶν, ὡς ἡμεῖς αὐτοὶ ἠκούσαμεν. Εἰς μόνην τὴν ἀνάμνησιν του, ἔρχεται εἰς τὴν φαντασίαν ἰσχνή, γωνιώδης, καμπυλόρρινος φυσιογνωμία, φέρουσα γελοιογραφικὸν θώρακα, φερομένη ἐπὶ ἀπεξηραμένου σκελετοῦ ἐλασινού ἵππου, τοῦ πτωχοῦ ἐκείνου, τοῦ αἰωνίως λιμώττοντος καὶ ξυλοκοπούμενου Ἀχαμνοῦ, πρὸς τὸν ὅποτον ἀδύνατον ν' ἀρνηθῇ τις κάποιαν ἡμιστείαν, ἡμισυγκινοῦσαν συμπάθειαν. Εἶνε γελοῖος ὁ Δὸν-Κιχώτ . . . ἀλλ' εἰς τὸν γέλωτα ἐνυπάρχει ποιά τις συνδιαλλάττουσα καὶ ἐξιλαστήριος δύναμις — καὶ ἐὰν ὀρθῶς ἐλέγχῃ: «ὄντινα ἐμπαίξεις, αὐτὸν καὶ θά ὑπηρετήσης», δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν, ὅτι τὸν ἐμπαιχθέντα, συνεχώρησας ἡδὴ, εἶσι μάλιστα ἐτοιμος καὶ νὰ τὸν ἀγαπήσῃ. Ἀπ' ἐναντίας, τὸ ἐξωτερικὸν τοῦ Χάμλετ εἶν' ἐλκευστικόν. Ἡ μελαγχολία του, ἡ ὠχρά, ἂν καὶ οὐδόλως ἰσχνὴ ὄψις του (ἡ μήτηρ του λέγει περὶ αὐτοῦ, ὅτι εἶνε χονδρὸς «our son is fat»), ἡ μελανὴ ἐκ βελούδου περιβολή, τὸ ἐπὶ τοῦ πῆλου πτερόν, οἱ λεπτοὶ τρόποι, ἡ ἀναμφίβολος ποιησις τῶν λόγων του, τὸ ἀδιάλειπτον αἶσθημα τῆς πλήρους ἐπὶ τῶν ἄλλων ὑπεροχῆς, παραλλήλως πρὸς τὴν σαρκαστικὴν ἀπόλαυσιν τῆς αὐτοταπεινώσεως ἀρέσουν ὅλα, ὅλα γοητεύουσιν· ἐκαστος κολακεύεται καλούμενος Χάμλετ, ἐνῶ τὸ ἐπώνυμον «Δὸν-Κιχώτ» θὰ τὸ ἡρνεῖτο καθένας. «Χάμλετ Μπαράτινσκη» ἔγραφε πρὸς τὸν φίλον του ὁ Ποῦσκιν· τὸν Χάμλετ οὔτε διανοήθη νὰ τὸν ἐμπαίξῃ τις καὶ εἰς τοῦτο ἰδίως ἔγκειται ἡ κατὰξιν του· νὰ τὸν ἀγαπήσῃ σχεδὸν ἀδύνατον καὶ μόνον ἄνθρωποι ὡς ὁ Ὁράτιος ἀφοσιῶνται εἰς αὐτόν. Τὸν συμπαθεῖ ἕκαστος καὶ εἶν' εὐνόητον· σχ δὸν ἕκαστος εὐρίσκει ἐν αὐτῷ τοὺς ἰδίους χαρακτῆρας, νὰ τὸν ἀγαπήσῃ ὅμως, ἐπ' ἀναλαμβάνομεν, ἀδύνατον, διότι καὶ αὐτὸς κανένα δὲν ἀγαπᾷ.

(Ἔπεται συνέχεια)

Π. Α. ΑΞΙΩΤΗΣ